

Н. В. Осадча,
кандидат економічних наук,
м. Дніпропетровськ

АЛГОРИТМИ ОПЕРАЦІЙ В МЕЖАХ МИТНОГО РЕЖИМУ ІМПОРТУ

Сучасні тенденції світового соціально-економічного розвитку, характерною рисою якого є бурхлива динаміка інтеграційних процесів, ставлять перед Україною відповідні стратегічні завдання та потребують від неї активної участі під час їх розв'язання.

Основні пріоритетні напрями діяльності Державної митної служби України передбачають певний перелік завдань, серед яких окремо постає питання удосконалення організаційної структури митної служби України, запровадження системи управління якістю відповідно до вимог ДСТУ ISO 9001 та застосування сучасних управлінських методів.

У рекомендаціях Всесвітньої митної організації, спрямованих на розвиток митної системи в XXI ст., основна увага приділяється її перетворенню на систему митного сервісу. На сьогоднішній день домінянтою в стратегії перетворення зарубіжних митних систем є прагнення до розуміння митної служби як сервісної (тобто такої, що надає державні послуги) служби, від якості функціонування якої залежать умови і можливості розвитку всієї зовнішньої торгівлі країни.

Реформування державної служби згідно з Програмою розвитку державної служби в Україні передбачає необхідність визначення та впровадження стандартів професійної діяльності державних службовців на засадах стратегічного планування діяльності державних органів з орієнтацією на надання державних послуг та постійного вдосконалення роботи інституцій відповідно до вимог європейських стандартів.

Останні дослідження вчених і фахівців показують, що методи управління якістю продукції і послуг, наведені в стандартах ISO серії 9000 і концепції Total Quality Management, не суперечать специфіці митної діяльності, і що, створення систем управління якістю на основі цих принципів стає особливо актуальним. Проте адаптація цього інструменту до умов і специфіки діяльності державної служби є досить складним завданням. Саме тому проблема обраного дослідження полягає в необхідності розробки набору відповідних інструментальних засобів та практичних рекомендацій щодо впровадження та адаптації міжнародних стандартів якості в діяльності митних органів.

Інтеграція України в Європейське співтовариство, успішна конкуренція з іншими країнами можливі лише

за умови розв'язання проблем якості в усіх сферах економіки. Це вимагає реформування системи державного управління й державної служби, орієнтованої на запровадження міжнародних стандартів щоденної професійної діяльності державних службовців, які є засадничою базою підготовки якісних політичних рішень, надання послуг населенню, проходження служби, а також формування та оновлення змісту професійного навчання державних службовців.

ISO (скорочення від International Organization for Standardization — Міжнародна організація із стандартизації) — світова Федерація національних органів із стандартизації, що об'єднує більше 160 країн-учасників, і складає 98,5% усієї світової економіки та 98% населення світу [1]. Із 2004 р. Україна також входить до ISO. Україну в ISO представляє Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики.

Загалом у складі ISO більше ніж 80 комітетів-членів. Крім комітетів-членів членство ISO можуть мати статус членів-кореспондентів, котрі є організаціями із стандартизації держав на стадії розвитку. Категорія член-абонент уведена для країн, що розвиваються.

Основним завданням ISO, створеної в 1946 р., є підтримка розробки міжнародних стандартів, тестування та сертифікації, спрямованих на розвиток міжнародної торгівлі якісними продуктами та послугами.

Міжнародні стандарти розробляють, як правило, технічні комітети ISO. Кожний комітет-член, зацікавлений у предметній галузі діяльності, для якої було створено технічний комітет, має право бути представлений у цьому технічному комітеті. Міжнародні урядові та неурядові організації, які взаємодіють з ISO, також беруть участь в роботах.

Прийняті технічними комітетами проекти міжнародних стандартів розсилають комітетам-членам на голосування. Опублікування їх як міжнародних стандартів вимагає ухвалення щонайменше 75% комітетів-членів, які беруть участь у голосуванні.

Наразі, ISO було розроблено понад 18000 міжнародних стандартів, що стосуються різних сфер діяльності.

Стандарти серії ISO 9000 розроблено для спри-

Світові показники проходження сертифікації відповідно до вимог стандарту ISO 9001:2000/2008 [1]

Кількість діючих сертифікатів на кінець звітного року / Рік	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Усього	44388	167124	497919	660132	773867	896929	951486	982386	1017443
Приріст кількості виданих сертифікатів (порівняно з попереднім роком)	–	122736	330795	162213	113735	123062	54557	31346	35057
Кількість країн, що взяли участь у сертифікації	97	133	149	154	161	170	175	176	177

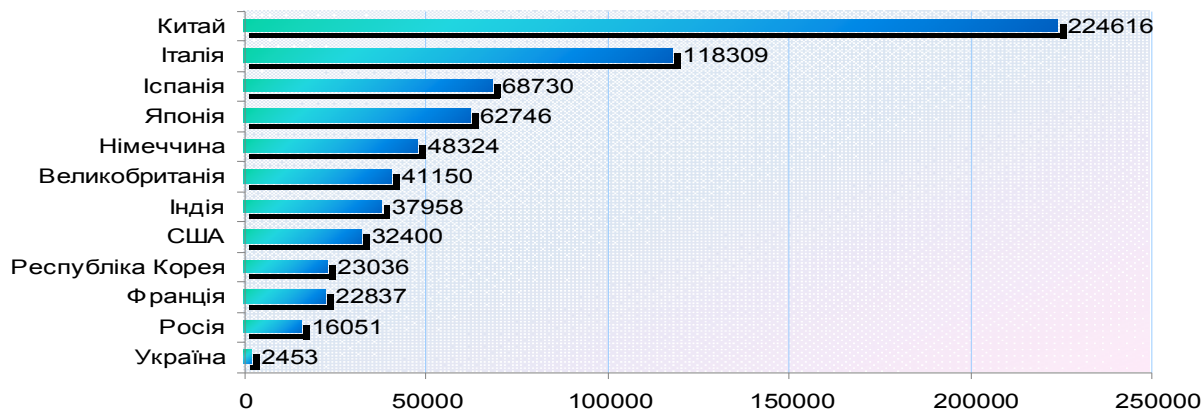

Рис. 1. Загальна кількість виданих сертифікатів систем менеджменту якості за окремими країнами (станом на кінець 2009 р.), [1]

яння організаціям, незалежно від їх типу та чисельності працівників, у впровадженні та забезпеченні функціонування ефективних систем управління якістю (СУЯ).

ISO 9000 описує основні положення СУЯ і визначає термінологію для систем управління якістю.

ISO 9001 встановлює вимоги до СУЯ, якщо організація потребує продемонструвати свою спроможність постачати продукцію, що відповідає вимогам замовників і застосованих регламентів, а також прагне до підвищення задоволеності замовників.

Сьогодні більше мільйона організацій у світі впровадили СУЯ моделі ISO 9001 (вітчизняний аналог ДСТУ ISO 9001), що, безумовно, підтверджує загальний позитивний вплив менеджменту якості на конкурентоспроможність продукції та послуг.

Тим не менш, кількість науковців, які відзнача-

ють незадоволеність підприємств результатами впровадження ISO 9001:2000, зростає. Міжнародна організація зі стандартизації ISO приймає нові версії стандартів ISO 9001 та ISO 9004.

Необхідність фундаментальних досліджень систем управління, здатних забезпечити ефективне функціонування організації в сучасних нестабільних економічних умовах, стає очевидною.

Виникає й питання щодо удосконалення технології здійснення зовнішньоекономічних операцій в напрямку пошуку балансу інтересів і держави, і підприємців. Найбільше значення мають при цьому режими імпорт, експорт, транзит товарів та переробка.

Питаннями дослідження та вдосконалення зовнішньоекономічного регулювання займалися такі вчені-економісти: М. Сагайдак, І. Бережнюк [3], М. Бліхар [4], О. Гребельник [5], О. Лук'яненко [6], Б. Росінсь-

кий [7] та М. Шестакова [8], О. Крестьянінов [9], Є. Додін [10], І. Смирнов [11] тощо. Кожен із вчених вніс вагомий внесок у вдосконалення митного регулювання. Але вони не розглядали механізму застосування митних режимів як комбінації стимулів та обмежень.

Метою статті є дослідження операцій в межах митного режиму імпорту, визначення основних факторів, які впливають на митне оформлення та контроль, оподаткування. Побудова алгоритмів операцій та визначення напрямків їх покращення.

Зазначимо, що керівництву митних органів для впровадження системи управління якістю необхідна певна програма дій. Програма побудови в митниці мережі процесів та управління ними надана в п. 4.1. ISO 9001:2000. Під час впровадження системи управління якістю організація повинна:

1. **Виявляти процеси** — визначати об'єкти управління, з яких складається організація, визначати необхідну кількість таких об'єктів на митниці, їх функціональні обов'язки.

2. **Визначити їх послідовність та взаємозв'язок** — необхідно визначити, у якій послідовності виконуються основні та допоміжні процеси, як вони взаємопов'язані між собою, що виробляє кожен з процесів, кому та в якому вигляді передає.

3. **Визначити критерії та методи виміру результатів процесу** — побудувати систему забезпечення власника процесу інформацією щодо ходу процесу. Визначити за якими методиками та показниками будуть вимірятися для того, щоб можна було оцінити ступінь ефективності кожного з процесів та управління ними. Встановити критерії оцінки для кожного з показників.

4. **Забезпечити наявність ресурсів та інформації** — необхідно встановити, які ресурси та інформація необхідна для отримання результату процесу, забезпечити результат процесу.

5. **Вести аналіз процесів** — керівники всіх рівнів повинні вести аналіз інформації, тобто управління процесами на митниці повинно здійснюватися на регуляторній основі.

6. **Реалізовувати заходи щодо постійного управління результатами процесів** — керівництво митних органів повинно не тільки регулярно аналізувати хід процесів, але й приймати рішення щодо випадків відхилення показників від встановлених критеріїв [12].

До основних бізнес-процесів Держмитслужби можна віднести: процес управління імпортом, експортом, транзитом, тимчасовим ввезенням (вивезенням), перебування у режимі митний склад, магазин безмитної торгівлі, переробка на митній території України,

переробка за межами митної території України, знищення або руйнування, відмова на користь держави. Отже, в основу класифікації основних процесів покладено інструменти державної митної політики, тобто, митні режими.

Під час упровадження процесного підходу в роботу Держмитслужби необхідно розробити та впровадити алгоритми і як підприємця, і митного органу.

Імпорт — митний режим, відповідно до якого товари ввозяться на митну територію України для вільного обігу без обмеження строку їхнього перебування на цій території і можуть використовуватись без будь-яких митних обмежень. Імпорт товарів регулюється національним законодавством, політико-правовими обмеженнями, митним тарифом, системою ліцензування та іншими нетарифними мірами зовнішньоекономічного регулювання. Увіз товарів на митну територію України в режимі імпорту за ст.189 Митного кодексу України ред. від 19.05.2009р. передбачає:

1. Подання митному органу документів, які засвідчують підстави й умови ввозу товарів на митну територію України.

2. Сплату податків і зборів, якими обкладаються товари під час ввозу на митну територію України відповідно до законів України.

3. Дотримання вимог, передбачених законом, щодо заходів нетарифного регулювання й інших обмежень.

Сформовані в статті умови переміщення товарів у режимі імпорту на практиці створюють складний механізм використання цілої системи заходів регулювання ввезення товарів на митну територію України в такому режимі. Застосування цих заходів засноване не лише на нормах митного законодавства, але й нормах іншого (зовнішньоторгівельного, валютного, податкового тощо).

Відповідно до ст.45 МКУ під час ввезення товарів на митну територію України, в режимі імпорту, особа, яка переміщує товари, обов'язково подає митному органу документи, що засвідчують підстави та умови ввезення товарів, відповідно до переліку, який визначено Кабінетом Міністрів України.

Документи необхідні для оформлення товарів і транспортних засобів підприємством у митний режим імпорту:

— Картка акредитації в митниці (оригінал та копія) — 1 шт.

— Довідка про декларування валютних цінностей за поточний квартал (оригінал для українських підприємств) — 1 шт.

— Зовнішньоекономічний договір та специфікація до нього (копія, завірена печаткою підприємства) — 2 шт.

— Інвойс (має супроводжувати вантаж з-за кор-

дону) та переклад інвойсу українською мовою (або російською).

— Сертифікат про походження (оригінал) (у разі його відсутності товари декларуються за повними ставками мита) та переклад сертифікату.

— Рахунок про транспортні витрати та договір з перевізником чи експедитором (у разі необхідності) — 2шт.

— TIR Carnet (за наявністю).

— CMR, морська накладна, авіа накладна чи залізнична накладна (має супроводжувати вантаж з-за кордону).

— Експортна декларація країни відправника (за наявністю).

— Сертифікати якості, технічна документація, креслення, малюнки, фотографії (у разі необхідності).

Від сплати податків і зборів, якими обкладаються товари під час ввезення на митну територію України в режимі „імпорт” відповідно до законів України, в основному, залежить реалізація фіскальної функції митно-тарифного регулювання.

Відповідно до пункту 2 ст. 189 Кодексу ввезення товарів на митну територію України в режимі імпорту передбачає сплату податків і зборів, якими обкладаються товари під час ввезення на митну територію України відповідно до законів України:

1. Ввізне (імпортне) мито сплачується відповідно до Закону України „Про Єдиний митний тариф” від 05.02.92 р. №2097-ХІІ за ставками Митного тарифу України, затвердженого Законом України „Про Митний тариф України” від 05.04.2001 р. №2371-ІІІ, чинними на день подання вантажної митної декларації (далі — ВМД), із врахуванням розкладу трансформації ставок ввізного мита, визначених у додатку І Протоколу про вступ України до СОТ.

2. Акцизний збір сплачується відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України „Про акцизний збір” за ставками, встановленими відповідними законами для підакцизних товарів, що імпортуються до України, та чинними в день подання ВМД.

Акцизний збір з імпортованих алкогольних напоїв та тютюнових виробів, які підлягають маркуванню марками акцизного збору, відповідно до статті 7 Закону України „Про акцизний збір на алкогольні напої та тютюнові вироби” від 15.09.95 р. №329/95-ВР сплачується імпортером до Державного бюджету України при придбанні марок у продавця таких марок.

3. Податок на додану вартість (далі — ПДВ) сплачується відповідно до підп. 3.1.2 п. 3.1 ст. 3 Закону України „Про податок на додану вартість” від 03.04.97 р. №168/97-ВР за ставкою, чинною на день подання ВМД.

Під час застосування тимчасової чи неповної дек-

ларацій відповідно до ст. 82 Митного кодексу України податки і збори (обов’язкові платежі) сплачуються в повному обсязі на час оформлення цих декларацій. Під час оформлення ВМД застосовуються умови сплати податків та зборів (розміри ставок обов’язкових платежів, курсу валюти, встановленого Національним банком України) та нормативно-правові акти, чинні в день прийняття митним органом тимчасової чи неповної декларації, за якою товари були випущені у вільний обіг.

4. Єдиний збір, що справляється в пунктах пропуску через державний кордон України;

5. Плата за митне оформлення товарів і транспортних засобів поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом.

Крім сплати податків і зборів третьою умовою ввезення товарів в режимі імпорту є дотримання вимог щодо заходів нетарифного регулювання та інших обмежень.

Заходи нетарифного регулювання передбачають встановлення режимів квотування та ліцензування зовнішньоторгівельних поставок, а також інших обмежень згідно із законодавством України (встановлення мінімальних та максимальних цін, заборона та обмеження експорту і (або) імпорту товару, послуг, робіт, результатів інтелектуальної діяльності тощо).

Отже, алгоритм режиму імпорту складається з певних операцій. По-перше, підприємство вирішує імпортувати певний товар на територію України. Для цього воно укладає контракт з підприємством-продавцем, після чого стає на облік у митниці. Згідно наказу Державного митного комітету України від 31 травня 1996 р. N237 „Про затвердження Порядку ведення обліку суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності в митних органах”, обліку в митному органі підлягають суб’єкти зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), які знаходяться в зоні діяльності цього митного органу незалежно від форми власності.

Суб’єкт зовнішньоекономічної діяльності до моменту здійснення митного оформлення повинен звернутись до митного органу (вантажного відділу або митного поста) за місцем своєї державної реєстрації і стати на облік. Відсутність облікової картки суб’єкта ЗЕД є підставою для відмови у митному оформленні вантажів.

Процедура митного оформлення імпортованих товарів на митну територію України представлена і здійснюється в такій послідовності:

1. Підприємство звертається до внутрішньої митниці, у вантажний відділ, за місцем акредитації для оформлення попереднього повідомлення на імпорт товару. За необхідності мають бути сплачені належні платежі.

2. За умови правильності складання декларація

оформлюється митницею і вводиться до центральної бази даних (ЦБД) за допомогою супутникового зв'язку протягом 4-х годин після оформлення декларації.

3. Товар прибуває до кордону. Перевізник звертається до прикордонної митниці.

4. Прикордонна митниця шляхом перегляду вантажна митна декларація в ЦБД звіряє відомості перевізника і вантажу з наявними в базі даних. Проводиться огляд вантажу.

5. За відсутності зауважень вантаж направляється до внутрішньої митниці для подальшого митного оформлення. В ЦБД робиться відмітка про пропуск вантажу (рис. 2).

Остаточне митне оформлення вантажу здійснюється на внутрішній митниці. За необхідності додаткових досліджень товарів або більш поглибленого вивчення наданих декларантом документів співробітниками митниці, які перевіряють ВМД, може бути направлено запит, наприклад, до митної лабораторії для уточнення хімічного складу товару, до відділу технічних засобів контролю для проведення контролю носіїв інформації, відділу тарифів і вартості для перевірки заявленої вартості та експертизи сертифікатів, які засвідчують країну походження товарів тощо. Завершення митного оформлення кожним із співробітників фіксується відтисками штампів та контрольними відмітками на зворотньому боці вантажна митна декларація [15, с. 402].

Основними ключовими елементами (блоками) оформлення товарів на внутрішній митниці є:

1. Визначення митної вартості.
2. Визначення країни походження.
3. Визначення коду товару у відповідності з УКТЗЕД.
4. Здійснення заходів тарифного та нетарифного регулювання.

Загальний алгоритм митного режиму імпорту включає в себе операції від підписання контракту до визначення митної вартості та сплати всіх податків та зборів (рис. 3).

Одним із головних завдань митних органів, під час здійснення митного оформлення, є виконання покладеної на них фіскальної функції, яка полягає, перш за все, у збільшенні надходжень до Державного бюджету. Цілком зрозуміло, що одним з інструментів, за допомогою якого виконується ця функція, є **митна вартість товарів**. Збільшення основи нарахування, якою є митна вартість, підвищує не лише розмір мита під час імпорту товарів, а й суми податку на додану вартість та митних зборів. При цьому підприємці, з метою зменшення трансакційних витрат, використовують інструмент оптимізації митної вартості, тобто її заниження.

Під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності контрагенти зовнішньоекономічної угоди формують контрактні ціни на договірних засадах з урахуванням попиту та пропозиції, а також інших факторів, що діють на відповідних ринках на час укладання зовнішньоекономічних договорів (контрактів). Під час укладання зовнішньоекономічних угод на формування ціни безпосередньо впливають обсяги поставки, якість товарів, країна виробника та виробник, престижність торгівельної марки, а також багато інших факторів. Ціноутворення безпосередньо залежить від типу ринків, на яких здійснює свою діяльність підприємство-покупець. Також, залежно від цілей, які ставить перед собою підприємство, ціни на товари можуть установлюватися з метою отримання лідерства за показниками частки ринку, отримання лідерства за показниками якості тощо. Під час розрахунків вихідної ціни товару, підприємства користуються різними підходами до проблеми ціноутворення. Можуть установлюватися ціни за географічним принципом, ціни за знижками та заліками, ціни для стимулювання збуту, дискримінаційні ціни (залежно від модифікацій товарів, сегментів ринку, часу продажу тощо) та інші.

Під час декларування товарів декларант користується власне цими принципами й при визначенні митної вартості виходить із відомостей, зазначених у зовнішньоекономічному договорі (контракті) та товаро-супровідних і товаротранспортних документах.

Митні органи, під час здійснення контролю за правильністю визначення митної вартості, користуються положеннями статті 16 Закону України „Про Єдиний митний тариф”, якою, крім іншого, визначено, що „при явній невідповідності заявленої митної вартості товарів та інших предметів вартості, що визначається згідно до положень цієї статті, або в разі неможливості перевірки її обчислення митні органи України визначають митну вартість послідовно на основі ціни на ідентичні товари та інші предмети, ціни на подібні товари та інші предмети, що діють у провідних країнах — експортерах зазначених товарів та інших предметів”. Застосування положень цієї статті в практичній роботі декларантів викликає низку проблем.

Перша й головна проблема декларантів — це доведення до митних органів Державною митною службою України планових показників надходжень податків та зборів до Державного бюджету, які мають тенденцію щорічного збільшення та середньої митної вартості (індикативних цін).

Другою проблемою декларантів є те, що статтею 16 Закону України „Про Єдиний митний тариф” не конкретизовано, якій саме вартості має відповідати заявлена декларантом митна вартість.

Значитимемо, що жодним законодавчим актом

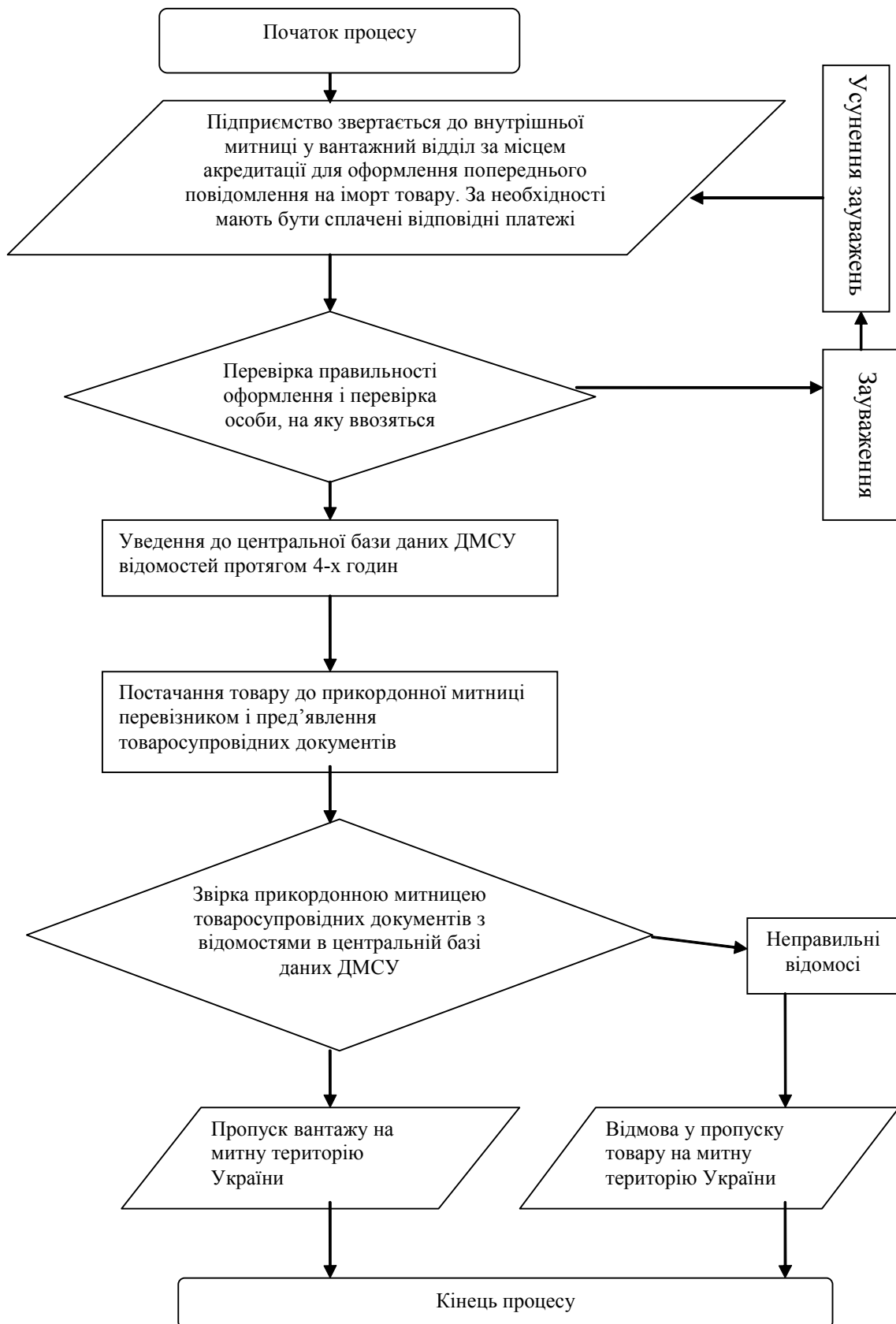

Рис. 2. Процедура митного оформлення під час імпорту товару до митної території України

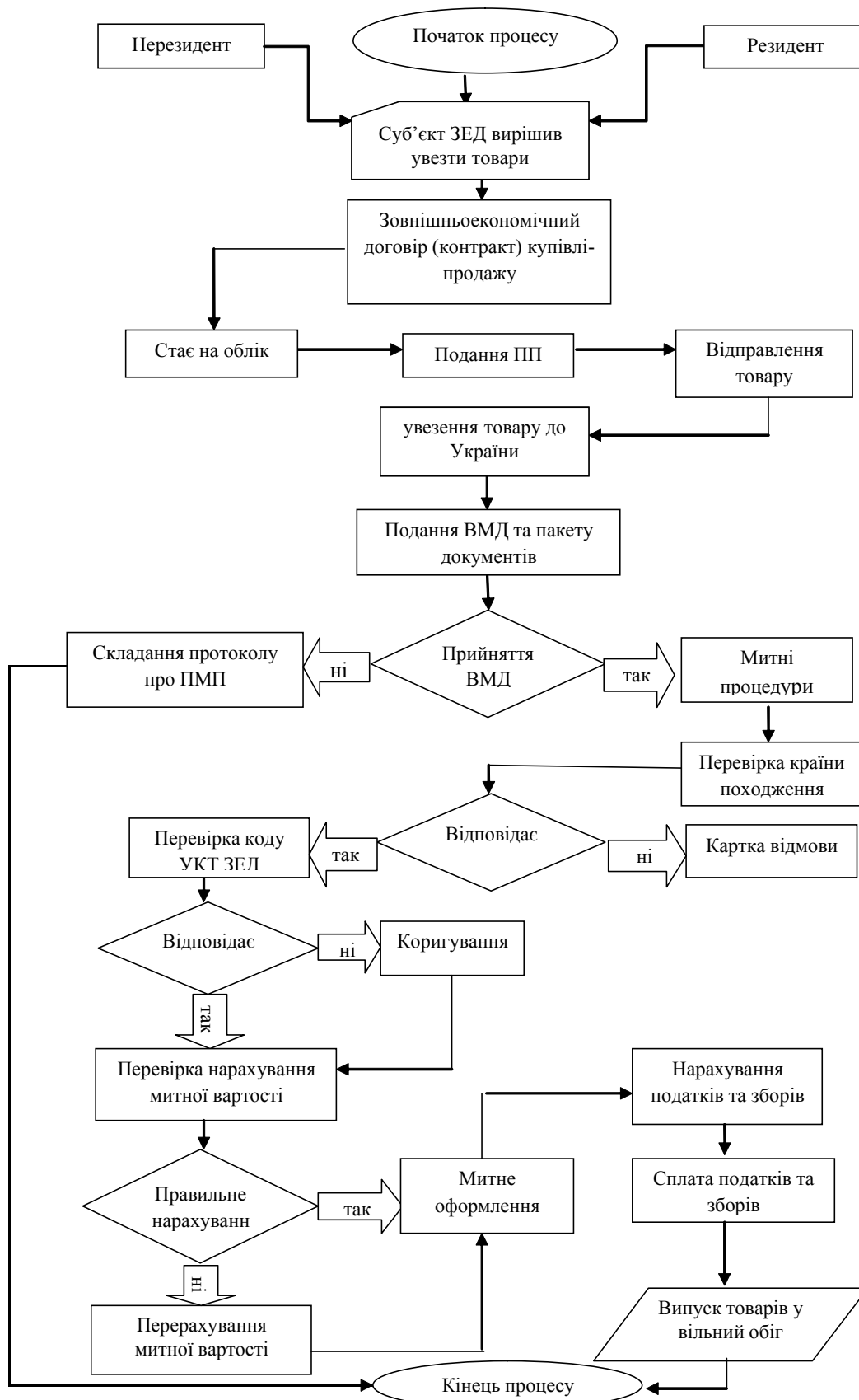

Рис. 3. Загальний алгоритм митного оформлення товарів у режимі „імпорт”

України чітко не визначено категорію „явна невідповідність” митної вартості.

Отже, законодавство України з питань визначення митної вартості залишає останнє слово за митним органом, тобто декларант практично не може впливати на рішення митних органів з цих питань.

Митний орган не має права давати попередні висновки на звернення учасників ЗЕД з питань погодження митної вартості товарів або контрактних цін. Тобто, навіть за відсутності в декларанта чітких відомостей про ціну товарів та розмір витрат на їх доставку декларант у будь-якому разі повинен подавати ВМД до оформлення, заздалегідь очікуючи відмову в митному оформленні [13, с.98]

Більш детально питання визначення митної вартості висвітлюється в постанові Уряду від 05.10.98 № 1598 „Про затвердження Порядку визначення митної вартості товарів та інших предметів у разі переміщення їх через митний кордон України”. Порядком передбачено порівняння заявленої декларантом митної вартості з митною вартістю товарів, що міститься в базі даних цінової інформації Держмитслужби України. Порядком також передбачено, що інформація про ціни на ідентичні й подібні товари в провідних країнах-експортерах міститься в базі даних цінової інформації Держмитслужби України, яка формується на основі даних митних документів, відомостей з прайс-листів, каталогів торговельних фірм та інших довідників [14].

Визначення митної вартості товарів під час виникнення спірних питань (і в інших установлених випадках) покладено на підрозділи тарифів та митної вартості митниць. Крім цього, на ці підрозділи покладено також виконання таких функцій:

— контролю за ефективним застосуванням у практичній роботі механізму визначення митної вартості товарів та предметів, установленого законодавством;

— організації роботи зі збирання, аналізу та обробки відомостей цінової інформації;

— накопичення, аналізу та узагальнення для цілей визначення митної вартості відомостей про тарифи на перевезення зовнішньоторговельних вантажів відповідними видами транспорту та страхування цих вантажів;

— аналізу динаміки цін за угодами з метою визначення митної вартості ідентичних та подібних товарів.

На практиці основним джерелом цінової інформації митних органів для визначення митної вартості є відомості вантажної митної декларації, оформлених цими ж митними органами. Показники митної вартості товарів обчислюються шляхом статистичної обробки накопичених даних про характеристики товарів.

До основних факторів, які повинні враховуватися митним органом для створення об'єктивної бази цінової інформації, належать:

— код товару згідно з УКТЗЕД;

— найменування товару, його комерційна назва;

— метод здійснення зовнішньоекономічної операції (прямий або через посередників);

— наявність (відсутність) знижок під час здійснення купівлі-продажу товару, вид знижки;

— умови поставки товару, вид (види) транспорту, що використовується для його переміщення;

— країна походження товару;

— виробник товару;

— функції, які виконує товар, і сфера його застосування;

— специфічні характеристики товару, фізичні параметри, комплектація товару (для складних виробів), якісні показники, дизайн, матеріали, з яких товар виготовлено, тощо;

— товарний знак на товарі, престижність товару, його новизна, репутація на ринку тощо;

— технологія виготовлення товару;

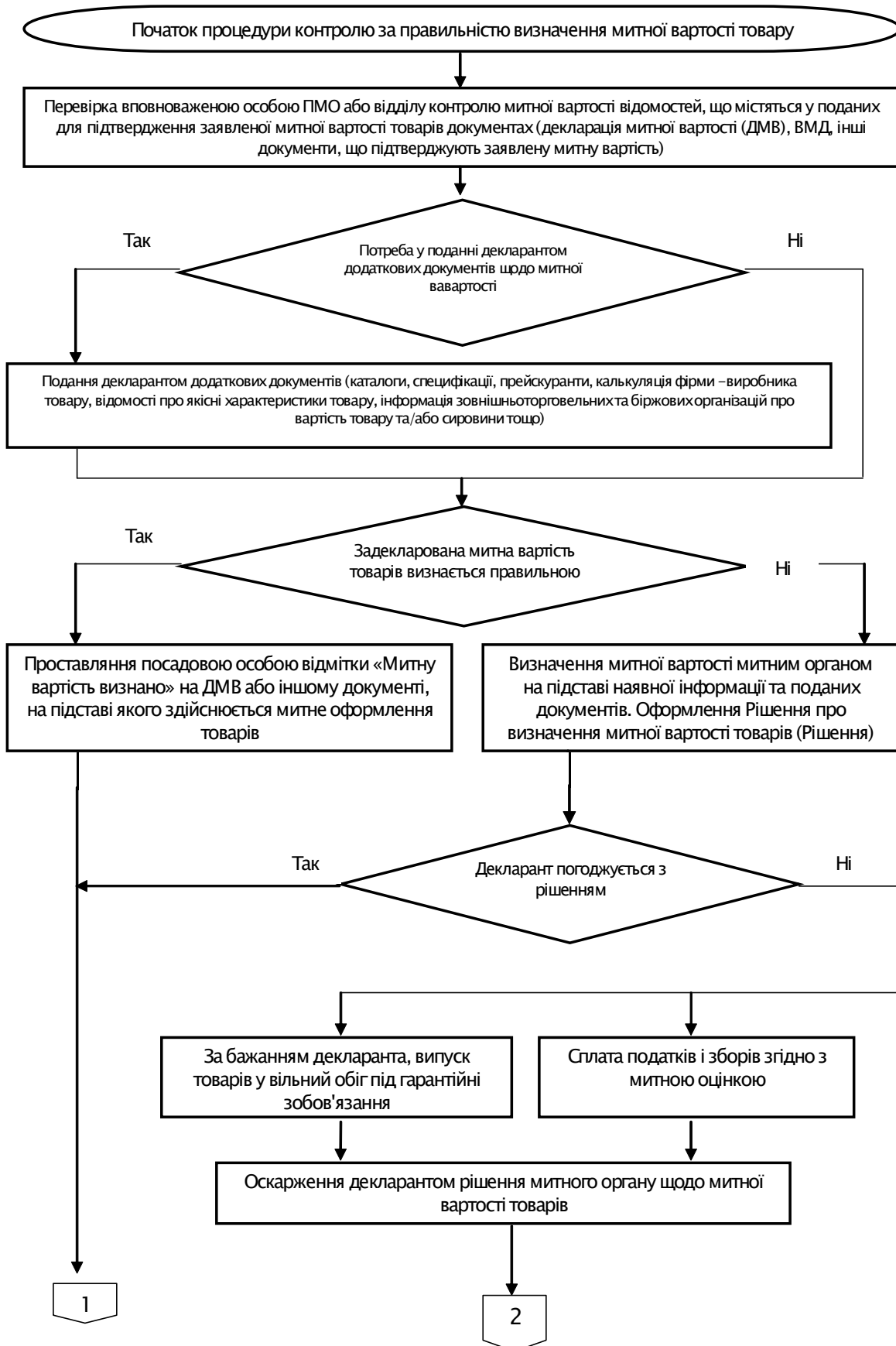
— інші фактори.

Зазначимо, що більшість цих відомостей відсутні в зовнішньоекономічних договорах (контрактах), товаротранспортних й товаросупровідних документах, отже, цілком зрозуміло, що існуюча в митних органах цінова база даних митних вартостей має недостатньо науковообґрунтований характер (рис. 4).

Для підтвердження цього висновку можна навести простий приклад. На ринку України сьогодні налічується понад 25 торгових марок імпортованих пральних порошків, які виготовляються в різних країнах різними виробниками й мають різне призначення (для пральних машин типу „автомат” тощо). Наведені вище фактори, які впливають на ціну товару, можна стовідсотково застосувати для диференціації пральних порошків, у результаті чого ми можемо отримати як мінімум близько 100-а категорій товару, згрупованого за різними ознаками. Якщо враховувати, що УКТЗЕД налічує в собі понад 11000 кодів товарів, то можна тільки уявити собі, яка має бути цінова база даних Держмитслужби та митних органів України. З іншого боку, неврахування факторів, що впливають на формування цінової бази митної вартості товарів, є головним ризиком суб'єктів ЗЕД під час переміщення товарів через митний кордон України, зокрема під час їх імпорту.

Питання визначення країни походження товару частково були врегульовані Кіотською конвенцією, якою були встановлені три основні критерії визначення країни походження: критерій переробки, критерій відсоткового вмісту, а також перелік товарів, країною походження яких буде вважатися та держава, у якій товар був цілком зроблений.

Під „країною походження товарів” у Конвенції розуміється країна, у якій ці товари були вироблені чи

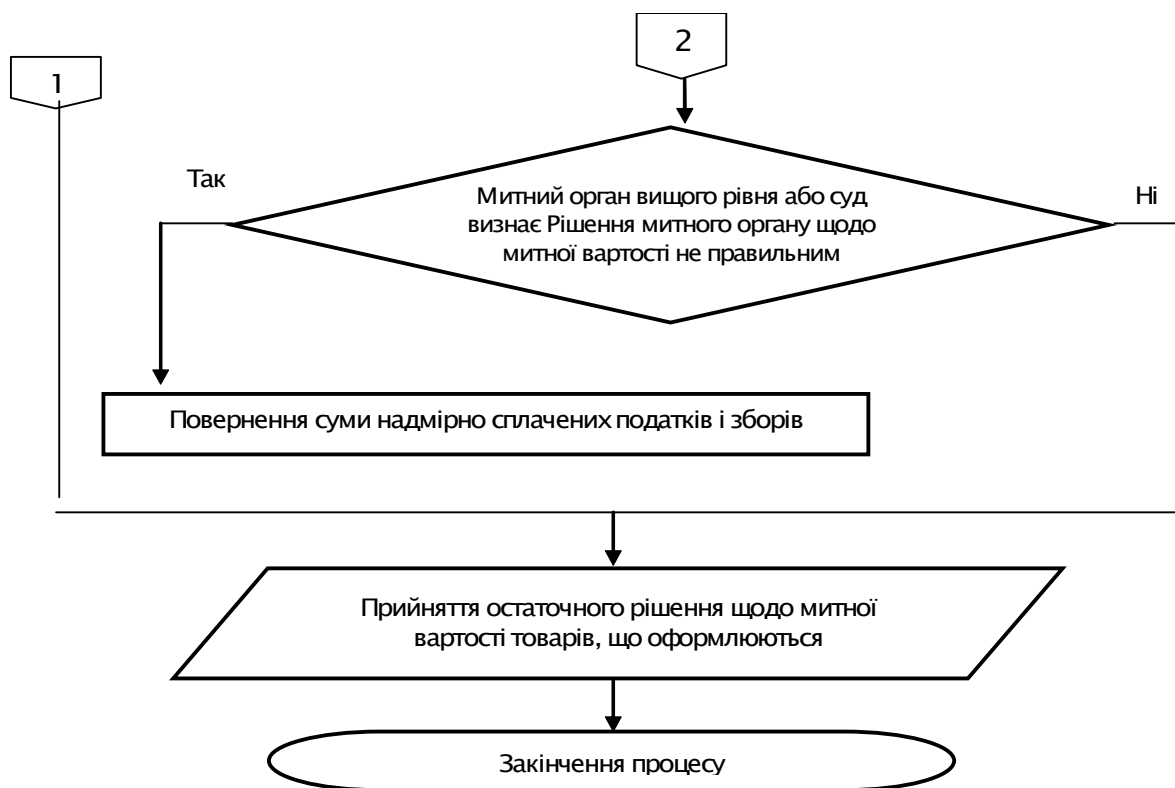

Рис. 4. Алгоритм визначення митної вартості

виготовлені, згідно з критеріями, установленими для цілей застосування Митного тарифу, кількісних обмежень або будь-яких інших галузевих норм. Товари, цілком вироблені в певній країні, розглядаються Конвенцією як такі, що походять з цієї країни. Товари, цілком вироблені в певній країні, можуть містити в собі тільки такі категорії:

- (а) корисні копалини, видобуті з надр цієї країни, у її територіальних водах або на її морському дні;
- (б) продукцію рослинного походження, вирощену чи зібрану в цій країні;
- (с) тварин, що з'явилися на світ і вирощені в цій країні;
- (д) продукцію тваринного походження, отриману в цій країні;
- (е) продукцію мисливського чи рибальського промислу в цій країні;
- (ф) продукцію морського рибальського промислу й іншу продукцію морського походження, отриману в результаті промислу судном цієї країни;
- (г) продукцію, отриману на борту рибопереробного судна цієї країни виключно з видів продукції, перелічених у пункті (ф);
- (х) продукцію, отриману з морського дна чи надр за межами територіальних вод цієї країни, за умови, що зазначена країна має ексклюзивні права на освоєння такого морського дна чи надр;

(і) брухт і відходи виробництва та переробки, а також вироби, що були в користуванні, зібрані в цій країні й придатні лише для переробки як сировина;

(к) товари, виготовлені в цій країні виключно з продукції, зазначеної в пунктах (а) — (і) [15].

Якщо виробництво товарів здійснюється за участю щонайменше двох країн, то походження таких товарів повинно визначатися відповідно до критерію істотної переробки.

Якщо критерій істотної переробки виражається у відсотковому відношенні до загальної вартості товарів, то значення вартості, які необхідно враховувати, містять у собі:

— у разі ввезення матеріалів — ціну в момент ввезення товару, що обкладається митом, або в разі ввезення матеріалів невстановленого походження — першу документально підтверджену ціну, сплачену за них на території країни, у якій вони були виготовлені;

— у разі ввезення виготовлених товарів — ціну франко-завод чи ціну в момент вивезення відповідно до положень національного законодавства.

Операції, що не забезпечують одержання основних характеристик чи властивостей товарів або забезпечують їх лише незначною мірою, та, зокрема, операції, що включають у себе одну чи кілька операцій з нижченаведеного списку, не повинні розглядатись як істотні операції з виробництва чи переробки товарів:

(а) операції, необхідні для забезпечення схоронності товарів під час транспортування чи збереження;

(б) операції з поліпшення упакування чи комерційної придатності товарів або з їх підготовки до транспортування, що включають у себе дроблення сипучих вантажів, угруповання пакувань, сортування та класифікацію, повторне пакування;

(с) найпростіші складальні операції;

(д) змішування товарів різного походження за умови, що характеристики отриманої продукції в основному не відрізняються від характеристик товарів, що змішуються.

Країна походження товару має важливе значення для митного оформлення митного контролю та визначення митної вартості. Країна походження товару визначається з метою застосування тарифних та нетарифних заходів регулювання ввезення товару на митну територію України та вивезення товару з цієї території, а також забезпечення обліку товарів у статистиці зовнішньої торгівлі.

Визначення країни походження товару здійснюється на основі принципів міжнародної практики. Порядок визначення країни походження товару встановлюється розділом 49 Митного кодексу України.

Країною походження товару вважається країна, у якій товар був повністю вироблений або підданий достатній переробці відповідно до критеріїв, встановлених Митним кодексом.

При цьому під країною походження товару може розумітися група країн, митні союзи країн, регіон чи частина країни, якщо є необхідність їх виділення з метою визначення походження товару.

У підприємницькій діяльності та при здійсненні митної справи має значення документальне підтвердження відповідності товару. Для підтвердження походження товару митний орган вправі вимагати подання сертифіката про походження такого товару. Так, у разі вивезення товарів з митної території України сертифікат про походження товару в тих випадках, коли він необхідний і це відображено у національних правилах країни ввезення чи передбачено міжнародними договорами України, видається уповноваженим на це КМ України органом. При ввезенні товару на митну територію України сертифікат про походження товару подається обов'язково:

1) на товари, що походять з країн, яким Україна надає преференції за Митним тарифом України,

2) на товари, ввезення яких з відповідної країни регулюється кількісними обмеженнями (квотами) чи іншими заходами регулювання зовнішньоекономічної діяльності,

3) якщо це передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана

Верховною Радою України, а також законодавством України в галузі охорони довкілля, здоров'я населення, захисту прав споживачів, громадського порядку, державної безпеки та інших життєво важливих інтересів України;

4) у випадках, коли в документах, які подаються для митного оформлення, немає відомостей про походження товарів або у митного органу є достатні підстави вважати, що декларуються недостовірні відомості про походження товарів.

Таким основним документом є сертифікат про походження товару. Сертифікат про походження товару має однозначно свідчити про те, що зазначений товар походить з відповідної країни і має містити:

1) письмову заяву експортера про країну походження товару,

2) письмове посвідчення компетентного органу країни вивезення, який видав сертифікат, про те, що наведені у сертифікаті відомості відповідають дійсності.

Сертифікат про походження товару подається разом з митною декларацією, декларацією митної вартості та іншими документами, що подаються для митного оформлення. У разі втрати сертифіката приймається його офіційно завірений дублікат. У разі виникнення сумнівів з приводу достовірності сертифіката чи відомостей, що в ньому містяться, включаючи відомості про країну походження товару, митний орган може звернутися до органу, що видав сертифікат, або до компетентних організацій країни, зазначеної як країна походження товару, з проханням про надання додаткових відомостей.

Товар не вважається таким, що походить з відповідної країни доти, доки митні органи у передбачених чинним законодавством випадках не одержать належним чином оформлений сертифікат про походження товару або затребувані ними додаткові відомості.

Товари, походження яких достовірно не встановлено, випускаються митним органом за умови сплати мита за повними ставками. До товарів може застосовуватися (відновлюватися) режим найбільшого сприяння або преференційний режим за умови одержання належним чином оформленого посвідчення про їх походження не пізніше, ніж через рік з дати здійснення митного оформлення.

Визначення країни походження впливає на митну вартість, отже і на види та ставки податків і зборів, що стягуються з товару, що переміщується через митний кордон України, зокрема в режимі імпорту (ІМ 40).

Документ, який засвідчує походження товару з країн, які розвиваються, і на які розповсюджується тарифний преференційний режим — це сертифікат походження, який видається торговельно-промисловою палатою (рис. 5).

Види сертифікатів про походження товару та їх вплив на визначення розміру ставки мита

Вид сертифікату	Країни, до товарів яких застосовується сертифікат	Підстави для надання сертифікату	Режим сплати мита у разі надання сертифікату при митному оформленні
СТ-1	Країни СНД	Угоди про вільну торгівлю в межах країн СНД	Звільнення від сплати мита
EUR-1	Країни Балтії	Двосторонні Угоди про вільну торгівлю	
OF ORIGIN	ЄС, інші країни, до товарів яких застосовується режим найбільшого сприяння або національний режим	Торговельно-економічні угоди, що передбачають надання режиму найбільшого сприяння або національного режиму	Пільгова ставка мита
A	Країни, що розвиваються		Часткове або повне звільнення від сплати мита

Відсутність сертифіката, неможливість його пред'явлення митному органу або невиконання інших умов, передбачених Договором, зобов'язує імпортера сплачувати ввізне мито за максимальними ставками. Питання звільнення від сплати мита або його повернення може розглядатися митним органом тільки за наявності заповненого належним чином сертифіката. Повернення сплаченого мита можливо лише у разі пред'явлення митним органам сертифіката не пізніше, ніж через один рік після ввезення товару. Після цього терміну питання повернення мита не розглядається.

Сертифікат повинен містити конкретні відомості про товар, на який він виданий, а саме: кількість місць і вигляд упаковки, опис товару, згідно з яким можна однозначно провести ідентифікацію, вагу брутто і нетто. Крім того, вносяться назви і адреси експортера і імпортера, способи транспортування і маршрут руху.

Національне законодавство України, яке регулює використання ставок мита, визначає, що ввізне мито, яким обкладаються імпортовані товари, є диференційованим. До товарів застосовуються преференційні, пільгові і повні ставки ввізного мита відповідно до Єдиного митного тарифу України.

У цьому законі надано ґрунтовні роз'яснення про застосування мита в залежності від країни походження товару.

Відповідно до договорів, підписаних з країнами Балтії, документом, який підтверджує походження товарів з цих країн і дозволяє не використати імпортерне мито у разі ввезення в Україну, це сертифікат за формою „EUR-1” і „EUR-2”. Отже ставка мита залежить від країни походження товару (табл.2)

Загальний алгоритм визначення країни походження товарів поданий на рис. 5. Значний вплив на таке рішення мають критерій переробки, критерій відсот-

кового вмісту, а також перелік товарів, країною походження яких буде вважатися та держава, у якій товар був цілком зроблений. Митниці надається сертифікат походження, який в свою чергу видається торгово-промисловою палатою.

Код товару впливає на митну вартість товару, отже і на суму митних зборів та податків. Ставки мита в залежності від коду товару за ТНЗЕД встановлено Законом України „Про Митний тариф України” від 05.04.2001 р. №2371-III. Ставки акцизного збору відповідно до коду товару встановлено законами України. Декларанти досить часто вказують неправильний код товару з метою уникнення сплати митних платежів чи їх заниження. Тому за необхідністю інспектор повинен звертатися до відділу класифікації.

В Україні існує низка товарів, які підпадають під критерій ризику. Під час ввозу такого товару у програмі „Інспектор-2006” з'являється червоне вікно, яке вказує інспектору на те, що товар „ризикований”. Перелік товарів групи „ризик”, групи „прикриття” постійно поповнюється, він затверджується ДМСУ. Митні органи зіткнулися з наступною проблемою — визначення коду товару згідно з ТНЗЕД (система класифікації Російської федерації). Варто зауважити, що Митним тарифом України передбачена надто складна і детальна структура класифікації товарів, а це створює досить привабливе підґрунтя для різноманітних зловживань декларантів у вигляді навмисного неправильного визначення коду товару з метою заниження митної вартості імпортованого товару. Тому перед митними органами стоїть непроста задача — не допускати таких зловживань, а перед Державною митною службою — внести корективи у класифікацію товарів.

Отже, формування алгоритмів митних процедур в межах кожного режиму передбачає виділення та

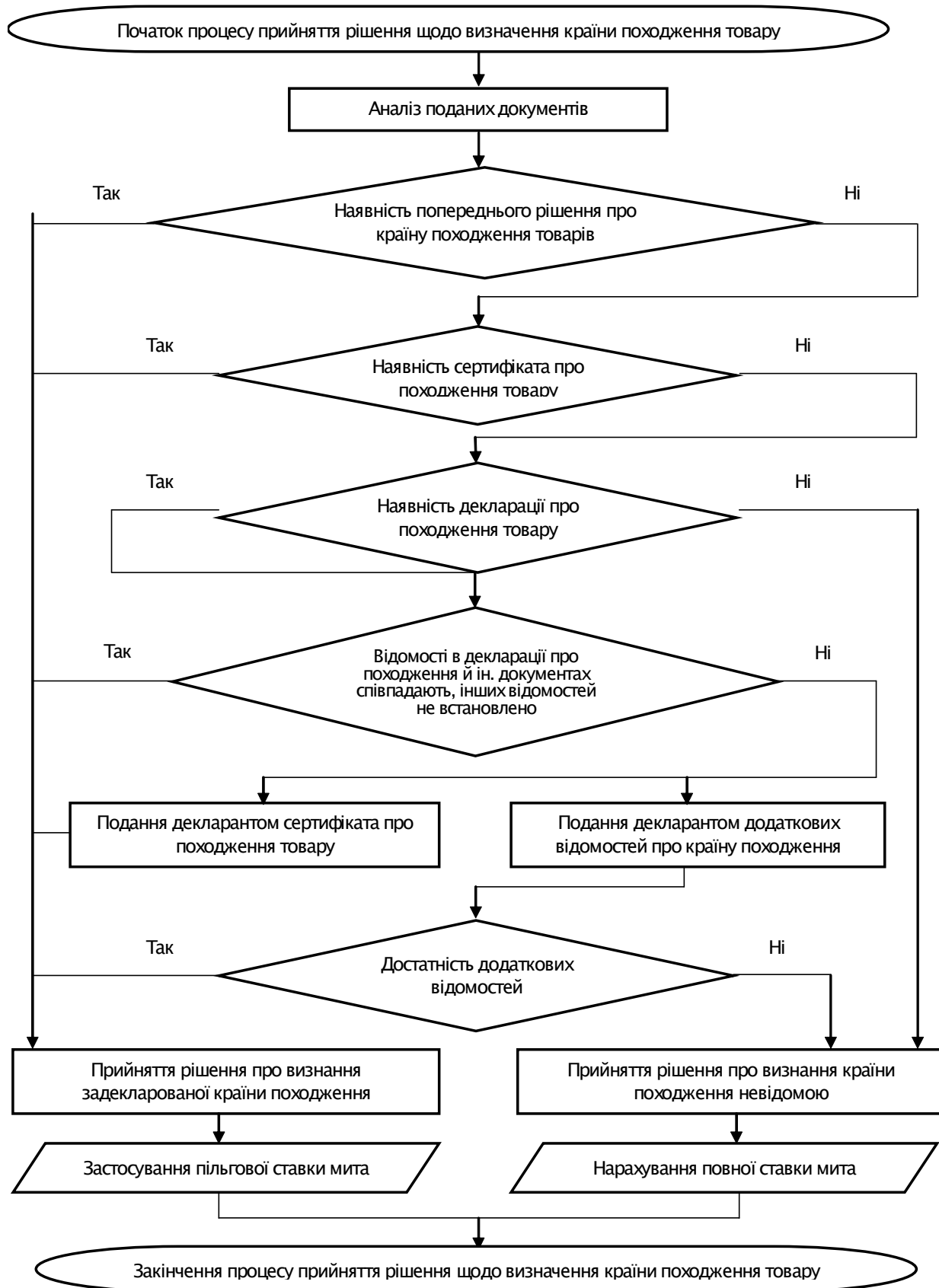

Рис. 5. Алгоритм визначення країни походження товарів

розглядання окремих блоків прийняття рішення, що впливають на величину митного тарифу та нетарифні обмеження.

На прийняття рішення щодо оформлення товарів суттєво впливають такі блоки:

1. Визначення митної вартості.
2. Визначення країни походження.
3. Визначення коду товару згідно УКТЗЕД.

Митна вартість товару є найбільш спірним елементом системи врегулювання митно-тарифних та нетарифних відносин. Держава використовує такий інструмент як коригування митних надходжень до бюджету, тому що величина митного тарифу зменшується з часом, а потреба в цьому виді надходження у держави збільшується. Штучне збільшення бази оподаткування митом стає й додатковим обмежувальним заходом щодо надходження імпорту та пресом для підприємців. Систему „індикативних цін” необхідно привести до міжнародних вимог, встановлювати їх на рік та шукати шляхи наповнення бюджету у розширенні малого бізнесу.

Значний вплив на рішення щодо країни походження мають критерії переробки, критерії відсоткового вмісту, а також перелік товарів, країною походження яких буде вважатися та держава, у якій товар був цілком зроблений. Митниці надається сертифікат походження, який видається торгово-промисловою палатою та підтверджує отримані пільги. Тобто попереднє рішення приймається без урахування отримання пільг. Підприємці шукають шляхи підробки країни походження товару за допомогою зміни кодування чи підробки сертифікатів. Тому митному органу доцільно приділити більше уваги верифікації документів.

Зазначимо, що законодавством України передбачена надто **складна і детальна структура класифікації товарів**, а це створює досить привабливе підґрунтя для різноманітних зловживань декларантів у вигляді навмисного неправильного визначення коду товару з метою заниження митної вартості імпортованого товару. Необхідно внести коригування в УКТЗЕД у відповідності з міжнародними вимогами з метою недопущення таких зловживань.

Отже, до нової редакції Митного кодексу України слід внести наступні зміни щодо режиму імпорту.

1. Метою даного режиму є ввезення товару на територію України для вільного обігу.
2. Суб'єктами є резиденти та нерезиденти України, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю та мають певні домовленості з іншими країнами.
3. Терміни розміщення товару під такий режим не обмежений.
4. До стимулів відноситься відсутність термінів перебування на цій території. Розмір мита залежить від

групи товару у відповідності до УКТ ЗЕД та міжнародних домовленостей. При визначенні митної вартості переважним є перший метод

5. До обмежень відноситься сплата мита, податку на додану вартість, акцизного збору на товари. Нетарифні обмеження у відповідності до міжнародних домовленостей. До обмежень відноситься також необхідність видачі сертифікату відповідності та сертифікату походження.

6. До алгоритму слід віднести такі операції. Підписання контракту суб'єктом. Облік суб'єкта в митному органі, який знаходиться в зоні діяльності підприємця. Фактичне ввезення товару.

Суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності за необхідності здійснює митне оформлення будь-яких вантажів до моменту здійснення митного оформлення шляхом подання попередньої декларації. Відсутність облікової картки суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності є підставою для відмови у митному оформленні вантажів.

Процедура митного оформлення імпортованих товарів на митну територію України представлена і здійснюється у такій послідовності:

Підприємство звертається до внутрішньої митниці у вантажний відділ за місцем акредитації для оформлення попереднього повідомлення на імпорт товару. За необхідності мають бути сплачені належні платежі. За умови правильності складання декларація оформлюється митницею і вводиться до центральної бази даних (ЦБД) за допомогою супутникового зв'язку протягом 4-х годин після оформлення декларації, товар прибуває на кордон. Перевізник звертається до прикордонної митниці. Прикордонна митниця шляхом перегляду вантажна митна декларація в ЦБД звіряє відомості перевізника і вантажу з наявними в базі даних. Проводиться огляд вантажу. За відсутності зауважень вантаж направляється у внутрішню митницю для подальшого митного оформлення. В ЦБД робиться відмітка про пропуск вантажу.

Далі йде митне оформлення товару. Основними ключовими елементами (блоками) оформлення товарів на внутрішній митниці є:

1. Визначення митної вартості.
2. Визначення країни походження.
3. Визначення коду товару у відповідності з УКТЗЕД.
4. Здійснення заходів тарифного та нетарифного регулювання.

Декларантом подається до митного органу, до якого він подав попередню декларацію подається вантажна митна декларація та пакет супровідних документів. Далі здійснюються митні процедури щодо перевірки країни походження, кода УКТ ЗЕД, пра-

вильності нарахування митної вартості. За необхідності здійснюється митний огляд. Далі декларант сплачує всі податки та збори та товар випускається у вільний обіг.

Література

1. **International Organization for Standardization** [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.iso.org/>, вільний. — Загол. з екрану. 2. **Сагайдак М. В.** Стандарт ISO 9001:2001 як механізм забезпечення якості надання управлінських послуг / М. В. Сагайдак // Державне будівництво [Електронне фахове видання]. — 2009. — № 2. — Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/e-journals/DUTP/2009_2/doc_pdf/Sagaydak.pdf, вільний. — Загол. з екрану. 3. **Бліхар М. М.** Митна політика країн ЄС у контексті інтеграції до СОТ: реалії та перспективи для України / М. М. Бліхар // Світове господарство та міжнародні економічні відносини. — 2008. — № 7 (85). — С. 3 — 7. 4. **Гребельник О.** Митна політика в умовах трансформації економічної системи / О. Гребельник // Вісн. Академії митної служби України. — 1999. — № 4. — С. 74 — 80. 5. **Лукьяненко Е. В.** Налоговое регулирование международной торговли товарами / Е. Лукьяненко. — Донецк : ИЭП НАН Украины, 2007. — 452 с. 6. **Россинский Б. В.** Таможенные режимы по российскому законодательству. Обзор и определение / Б. В. Россинский // Закон. — 2006. — № 6. — С. 5 — 12. 7. **Шестакова М.** О таможенных режимах / М. Шестакова // Право и экономика. — 2006. — № 9. — С. 79 — 88. 8. **Науменко В. П.** Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / В. П. Науменко, П. В. Пашко, В. А. Русаков, — К. : Знання, 2006. — 394 с. 9. **Додин Е.** Новый вид режима в таможенном деле Украины / Е. Додин // Закон. — 2006. — № 6. — С. 59 — 62. 10. **Смирнов І. Г.** Логістична характеристика митних режимів в Україні (зовнішньоторговельний контекст) / І. Г. Смирнов // Зовнішня торгівля: право та економіка. — 2007. — № 2(31). — С. 6 — 14. 11. **Елиферов В. Г.** Бизнес-

процессы. Регламентация и управление : учебник / В. Г. Елиферов, В. В. Репин. — М. : ИНФРАМ-М, 2008. — 319 с. 12. **Науменко В.** Мінімізація ризиків при митному оформленні : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Науменко — К. : ЗАТ „Август”, 2003. — 224 с. 13. **Постанова** Кабінету Міністрів України від 05.10.98 № 1598 „Про затвердження Порядку визначення митної вартості товарів та інших предметів у разі переміщення їх через митний кордон України” [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://mito.org.ua>. 14. **Науменко В.** Особенности определения страны происхождения импортного товара / В. Науменко // Митний брокер. — 2002. — № 1(68). — С. 77 — 87.

Осадча Н. В. Алгоритми операцій в межах митного режиму імпорту

У статті проаналізовані елементи митних процедур в межах митного режиму імпорту, побудовані алгоритми митних операцій та визначені напрями їх удосконалення.

Ключові слова: алгоритм, система управління якістю, імпорт, митна вартість, країна походження.

Осадчая Н. В. Алгоритмы операций в рамках режима импорта

В статье проанализированы элементы таможенных процедур режима импорта, построены алгоритмы таможенных операций и определены направления их совершенствования.

Ключевые слова: алгоритм, система управления качеством, импорт, таможенная стоимость, страна происхождения.

Osadcha N. V. Algorithms of import operations

In article elements of customs procedures of a mode of import are analysed, algorithms of customs operations are constructed and directions of their perfection are defined.

Key words: algorithm, a control system of quality, import, customs cost, country of origin.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2011

Прийнято до друку 27.05.2011